

## HUSOVA ČESKOSLOVENSKÁ EVANGELICKÁ FAKULTA BOHOSLOVECKÁ A UNIVERZITA KARLOVA DO ROKU 1939

Příspěvek k dějinám Evangelické teologické fakulty

Martin Vaňáč

### THE RELATIONSHIP BETWEEN THE HUS CZECHOSLOVAK PROTESTANT THEOLOGICAL FACULTY AND CHARLES UNIVERSITY BEFORE 1939

The study traces, with the help of archive materials, the unsuccessful attempts to incorporate the newly founded Faculty (1919) into Charles University. It shows that the majority of University Schools held a positivist view of theology, trying to separate it from the University as unscientific. It resulted in a paradoxical state of things when the Catholic Theological Faculties (both Czech and German) were under perpetual threat of exclusion and every attempt by the Protestant Theological Faculty initiated another round of discussion with the same result: no new theological schools will be incorporated into the University and the existing ones should be separated. This happened, however, as late as 1950, when the Communist regime excluded theology not only from the University but from the whole public educational system.

### 1. Úvod

Pokusy o zřízení evangelické teologické fakulty v českých zemích se objevovaly již před rokem 1918, teprve vznik Československé republiky však umožnil jejich úspěšnou realizaci.<sup>1</sup> Ústřední výbor pro českou evangelickou církev, který od května 1917 připravoval zřízení samostatné české evangelické církve, ve svém memorandu z června 1917 požadoval mimo jiné zřízení evangelické teologické fakulty při české univerzitě.<sup>2</sup> Také v rezoluci generálního sněmu českých evangelických církví v Čechách, na

<sup>1</sup> Přehled pokusů o zřízení evangelické teologické fakulty před rokem 1918 shrnul ve své inaugurační přednášce první děkan Husovy československé evangelické bohoslovecké fakulty Gustav Adolf Skalský, viz *Inaugurace prvního děkana Husovy československé evangel. fakulty bohoslovecké v Praze prof. dr. G. Ad. Skalského, vykonané dne 25. listopadu 1920*. Praha 1921, s. 13–29. Stručný přehled viz též ŘÍČAN, Rudolf: *50 let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*. Praha 1969, s. 5–10.

<sup>2</sup> „Při české univerzitě bude zřízena evangelická fakulta bohoslovecká“, zněl jeden z pěti hlavních požadavků memoranda. Memorandum českých evangelíků. In: *Snahy a tužby českých evangelíků*, s. d., s. 30–32.

Moravě a ve Slezsku v prosinci 1918 se objevil požadavek na zřízení evangelické teologické fakulty v Praze, i když tentokrát se hovořilo o samostatné fakultě.<sup>3</sup> Požadovaná fakulta byla nakonec zřízena zákonem z 8. dubna 1919, č. 197 Sb. z. a n. s názvem Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká v Praze a přednášky na ní byly zahájeny dne 8. listopadu 1919 v provizorních prostorách při pražském kostele u Salvatora.<sup>4</sup> Zákon fakultu charakterizoval jako „samostatný, autonomní ústav se všemi právy a výsadami vysoké školy“,<sup>5</sup> což plně neodpovídalo původním požadavkům českých evangelíků, a proto fakulta iniciovala několik pokusů o inkorporaci do organismu Univerzity Karlovy v Praze. Následující příspěvek si klade za cíl přiblížit tyto pokusy a diskuse, které se uskutečnily v průběhu prvního dvacetiletí existence fakulty, tj. do roku 1939, na půdě parlamentu a akademického senátu Univerzity Karlovy.<sup>6</sup> Pro pochopení

<sup>3</sup> O potřebě nové fakulty na sněmu promluvil ve svém referátu Jindřich Hrozný. Část rezoluce zněla: „Česká církev evangelická potřebuje vlastní evangelické fakulty v Praze... Proto čeští evangelíci žádají československý stát, aby jim zřídil samostatnou evangelickou fakultu v Praze. Je to spravedlivé vůči nim a vůči slovenským evangelíkům, kteří nemajíce vlastní slovenské fakulty, budou vyhledávat českou fakultu v Praze.“ *Ustavující generální sněm československé církve evangelické konaný v Praze dne 17. a 18. prosince 1918*. Praha 1919, s. 51–52. Lze se jen domnívat, že požadavek na zřízení fakulty v rámci univerzity zde nebyl zdůrazněn s ohledem na již podaný návrh Františka Krejčího v Národním shromáždění na odloučení teologických fakult od univerzit (viz dále).

<sup>4</sup> Husovu fakultu od počátku provázely starosti o vhodné místo. Jistým paradoxem byla skutečnost, že se v květnu 1920 přestěhovala do areálu Klementina, kde našla dočasné útočiště v místnostech upravených z chodby při bývalé ložnici arcibiskupského semináře ve druhém poschodí. S těmito místnostmi počítal původně pražský arcibiskup František Kordač pro katolickou teologickou fakultu místo nevhodných místností ve Spálené, ale ta k velké nelibosti arcibiskupa tento návrh odmítla. Když se arcibiskupský seminář v roce 1927 přestěhoval z Klementina do nové budovy v Dejvicích, byly Husově fakultě přiděleny jeho rozsáhlejší místnosti v prvním a druhém patře Klementina. Bylo jistě zajímavé, že budoucí duchovní nekatolických církví denně na chodbách mohli sledovat výjevy z dějin Tovaryšstva Ježíšova. Husova fakulta zůstala v prostorách Klementina až do roku 1939. ŘÍČAN, Rudolf: *50 let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*. Praha 1969, s. 35. Viz též HREJSA, Ferdinand: První desetiletí Husovy fakulty. In: *Sborník k prvnímu desetiletí Husovy fakulty 1919/20–1928/29*. Praha 1930, s. 1–12.

<sup>5</sup> Paragraf 2 zákona z 8. dubna 1919, č. 197 Sb. z. a n. Text zákona viz BEDNÁŘ, František: *Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních v republice Československé*. Praha 1929, s. 917–918.

<sup>6</sup> Tento článek je přepracovanou a rozšířenou částí z autorových studijních prací: diplomové práce *Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1891–1939, Příspěvek k dějinám vztahu mezi státem, církví a univerzitou na přelomu 19. a 20. století*, která byla v roce 1999 obhájena na katedře pomocných věd historických a archivního studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze; bakalářské práce *Křesťanské církve v českých zemích a jejich vzájemné vztahy od poloviny 19. století do dvacátých let 20. století* obhájené v roce 2000 na studijním oboru Teologie křesťanských tradic na Evangelické teologické

důvodů, proč přes tyto pokusy nebyla snaha fakulty o inkorporaci úspěšná, považují za důležité zmínit se nejprve o snahách o odluku mezi státem a církví v období první republiky a s tím souvisejícím požadavku odluky teologických fakult od univerzit.

## 2. Snahy o odluku mezi státem a církvemi v Československu po roce 1918

Zákonem z 28. října 1918, č. 11, který prozatímně zachoval v platnosti všechny dosavadní zákony, Československá republika převzala také církevní zákonodárství z období habsburské monarchie.<sup>7</sup> Ve změněné politické situaci v republice byla všeobecně pocíťována potřeba jednotné úpravy církevních a náboženských poměrů. Odluka církve od státu byla formulována již v programu zahraničního odboje a pro její provedení se vyjadřovala celá řada hlasů významných osobností v čele s **Tomášem G. Masarykem**.<sup>8</sup> Odluka byla také hlavním požadavkem téměř všech politických směrů, neboť se zdála být jedinou možnou formou budoucího soužití církví a demokratické republiky.<sup>9</sup>

fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Článek vychází především z archivních materiálů uložených ve fondu Akademický senát (AS) v Archivu Univerzity Karlovy (AUK) a z archivních materiálů parlamentu, které jsou postupně zveřejňovány na internetu v rámci projektu Digitální knihovna – Český parlament, viz <http://www.psp.cz/eknih/info.htm>.

<sup>7</sup> Toto zákonodárství bylo nekonzistentní, neboť se v něm nacházela ještě celá řada norem pocházejících z doby platnosti konkordátu. Situaci po roce 1918 ještě více zkomplikovala skutečnost, že na Slovensku a na Podkarpatské Rusi bylo zákonodárství přejato z uherské části monarchie, kde byly církevní záležitosti upraveny odlišně. Konfesní právo platné v meziválečné Československé republice se skládalo ze tří odlišných právních systémů: 1) bývalého práva rakouského, 2) bývalého práva uherského a 3) nového práva československého. HOBZA, Antonín: *Poměr mezi státem a církví*. Praha 1931<sup>4</sup>, s. 165.

<sup>8</sup> „Československý stát bude republikou. Ve stálé snaze o pokrok zaručí úplnou svobodu svědomí, náboženství a vědy, literatury a umění, slova, tisku a práva shromažďovacího a petičního. Církev bude odloučena od státu.“ Tak zněly hlavní zásady budoucí československé ústavy zformulované v tzv. Washingtonské deklaraci, viz Prohlášení nezávislosti československého národa prozatímní vládou československou z 18. října 1918. In BENEŠ, Edvard: *Světová válka a naše revoluce III*. Praha 1928, s. 467. Některé Masarykovy výroky o odluce uvádí např. PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu III*. Praha 1991, s. 933–934. Viz též ŠIMSA, Jaroslav: Církev a stát u T. G. Masaryka. *Křesťanská revue*, 11, 1937/38, s. 8–13.

<sup>9</sup> Paradoxně právě ona zdánlivá jednomyslnost a samozřejmost, se kterou se s odlukou počítalo, se podle Antonína Hobzy stala jejím provedení osudnou: „Především živila víru, že půda pro rozluky v československé veřejnosti je dobře připravena a rozluka že je požadavkem doby i vývojovou nutností. Na druhé straně posilovala přesvědčení, že uzákonění rozluky nepotká se s vážnými překážkami a že bude celkem lehce proveditelné. V obojím směru bylo to jen zdání, byl to příjemný klam, jemuž lid snadno podlehl podobně

Přes řadu prohlášení či deklarácí o chystané odluce mezi státem a církví zůstává skutečností, že první československé vlády nepodnikly pro provedení odluky potřebné praktické kroky.<sup>10</sup> Vláda byla nucena věnovat větší pozornost důležitějším otázkám hospodářským, sociálním a národnostním, a tak odluka, o jejímž provedení téměř nikdo nepochyboval, nebyla považována za tak naléhavý problém. Svým postojem také vláda dávala najevo, že záležitosti církevní jsou soukromými záležitostmi jednotlivých církví, do kterých nechce zasahovat.<sup>11</sup> Přípravou provedení odluky byl v roce 1919 pověřen zvláštní poradní sbor při ministerstvu školství a národní osvěty, jehož předsedou se stal univerzitní profesor **Kamil Henner**.<sup>12</sup> Kamil Henner, stejně jako Tomáš G. Masaryk, požadoval, aby odluka byla provedena přátelským způsobem, který by uspokojil obě strany a byl proveden bez kulturního boje. S odvoláním na potřebu důkladné přípravy odluky bylo tímto poradním sborem její provedení stále oddalováno.<sup>13</sup>

jako v některých jiných věcech. Když se od řečí a hesel přešlo k organizaci rozlukové akce, objevila se celá velikost problému v praxi a bylo čím dále jasnější, že problém takového rozsahu a takového významu pro celou státní administrativu vyžaduje dlouhé a solidní přípravy odborné stejně jako rozhodné a neměnlivé vůle kruhů politických.“ HOBZA, Antonín: *Poměr mezi státem a církví*, s. 163.

<sup>10</sup> Pravděpodobně nejvhodnějším okamžikem pro provedení odluky byl konec roku 1918 nebo začátek roku následujícího, kdy mohla vláda provést odluku formou nařízení. Jedním z momentů, příznivých pro provedení odluky, byly silné protikatolické nálady v době po převratu. POSPÍCHAL, Miloslav: Pokus o odluku církve od státu po vzniku ČSR. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica* 20. Praha 1979, s. 69 – 88. Ferdinand Peroutka však v té souvislosti upozornil na důležitý paradoxní jev: „Je nesporné, že po převratu veřejně se vyjadřující většina se vyslovovala pro odluku státu od církve (což prakticky znamenalo od církve katolické), stejně tak je nesporné, že většina v této církvi setrvala.“ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu III.*, s. 935.

<sup>11</sup> V této souvislosti bývá uváděn lhostejný postoj Tusarovy vlády k jednání o jmenování nového pražského arcibiskupa v září roku 1919.

<sup>12</sup> Jednání tohoto poradního sboru pro řešení církevně politických věcí stručně přibližuje POSPÍCHAL, Miloslav: *Pokus o odluku církve od státu po vzniku ČSR*, s. 78–79. Kamil Henner (1861 – 1928) byl profesorem církevního práva na právnické fakultě české univerzity od roku 1894.

<sup>13</sup> K postavení teologických fakult se Kamil Henner vyjádřil následovně: „S rozlukou se nedá spojit, by teologické fakulty v nynějším způsobě byly částí vysokých škol státních. Neboť nynější fakulty jsou konfesními učilišti, nahrazujícími u katolíků seminární výchovu, na nichž učitelé musejí přináležeti a studující pravidelně přísluší k určité konfesi... ostatně nemohou státní ústavy vůbec býti konfesně zřízeny, tedy také ne akatolické, třebaž v nich není takového omezování jako při katolických fakultách... I proto nezbyvá jiného východiště, než že duchovní vychovávají na soukromých učilištích, vydržovaných a řízených podle zásad příslušné konfese (tak např. v Americe a ve Francii). Bohověda může samozřejmě býti pěstěna na světských fakultách, ano není závady, by byla zřízena zvláštní fakulta náboženských věd, ale ve všem nezávislá na konfesních činitelích.“ HENNER, Kamil: *Rozluka státu a církve*. Praha 1923, s. 92–93.

Postupné kompromisní kroky, znamenající ve svém důsledku oslabení odlučkových snah, učinilo během roku 1919 Národní shromáždění především pod vlivem katolických poslanců. K důležitému kompromisu došlo při projednávání zákona o reformě manželského práva, když byl schválen civilní sňatek pouze jako fakultativní alternativa k sňatku církevnímu.<sup>14</sup> Další ústup od odluky byl zřejmý z jednání o ústavě v lednu a únoru roku 1920. Původně navrhované znění § 121 chystané ústavy předpokládalo provedení odluky v blízké době vyjádřením: „Mezi státem a církví budiž zaveden stav odluky.“ Toto znění bylo po diskusi v ústavním výboru nahrazeno pouze volnou formulí: „Svoboda svědomí a vyznání jest zaručena.“<sup>15</sup>

V důsledku zahájení církevně politických jednání s Vatikánem, vstupu Československé strany lidové do vlády v roce 1921 a s ohledem na slovenský katolicismus bylo provedení odluky odsunuto na neurčito.<sup>16</sup> Diskuse o odluce mezi státem a církví se však stále s určitou setrvačností objevovaly v různých politických jednáních v průběhu celého meziválečného období republiky. Stejně tak se požadavek na provedení odluky vyskytoval v programech některých politických stran, ačkoliv bylo zřejmé, že k jejímu provedení již není dostatečná politická vůle.<sup>17</sup> K provedení odluky ostatně nebylo dost odvahy ani mezi představiteli církví, které po roce 1918 odluky připouštěly nebo přímo požadovaly.<sup>18</sup> Za určitých okolností odluky připouštěla

<sup>14</sup> „Odporovalo principu odluky, jestliže občanské právo nebylo učiněno závazným pro všechny a jestliže stát postupoval také církví právo potvrzovat platnost sňatku.“ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu I.*, s. 406.

<sup>15</sup> Část těsnopisného zápisu jednání ústavního výboru ze dne 14. ledna 1920, který zaznamenává diskusi o poměru mezi státem a církví viz edice BROKLOVÁ, Eva: *První československá ústava. Diskuse v ústavním výboru v lednu a únoru 1920.* Praha 1992, s. 55–62.

<sup>16</sup> Tuto změnu situace charakterizoval Antonín Hobza slovy: „A tak plynul čas za tichých a nesmělých příprav k rozluce, až přišel okamžik (během roku 1922), kdy bylo nutno veřejně si přiznat, 1) že jednomyslnost politických kruhů v nazírání na rozlučku ustoupila různosti názorů..., 2) že není ve vládní koalici pevně většiny pro rozlučku..., 3) že brzké provedení rozlučky není možno.“ HOBZA, Antonín: *Poměr mezi státem a církví*, s. 164.

<sup>17</sup> Peroutka tento stav komentoval slovy: „Žádný oficiální pokrok neměl dost odvahy, aby řekl veřejnosti poctivě, jak se věci mají. Měly se tak, že odlučka byla oddělena na nedohledno. Poněvadž však vyúčtování s Římem bývalo populárním heslem a poněvadž strany si nebyly jisty, kolik síly v něm ještě zbývá, rozpakovaly se zahrnout program odluky docela.“ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu III.*, s. 946. I nadále se občas objevovaly propracovanější návrhy na provedení odluky, např. ČERVINKA, Eugen: *Odluka státu od církví.* Praha 1935.

<sup>18</sup> „Příčinu zajisté třeba spatřovat v tom, že církev ony samy obávaly se zřítí se státní podpory a skromněji a nepohodlněji žít z vlastních prostředků. Sloučená evangelická církev bratrská sice oficiálně se vyslovila pro rozlučku, ale sami někteří její členové tenkrát pochybovali o tom, myslí-li to zcela upřímně. Nikoliv jen církví katolické, také jiným církvím nebyla příjemná vyhlídka, že by musely vydržovat své teologické fakulty, kněze

také římskokatolická církev.<sup>19</sup> Českobratrská církev evangelická postupně od požadavku na provedení odluky ustoupila.<sup>20</sup>

### 3. Diskuse o teologických fakultách v parlamentu v roce 1919

S požadavkem na odluky mezi církvemi a státem úzce souvisely diskuse o vyjmutí teologických fakult z rámce univerzit, které se občas objevovaly již před rokem 1918.<sup>21</sup> Jednou z vhodných příležitostí pro vyjádření odmítavého postoje k teologické fakultě v rámci univerzity před rokem 1918 bývaly demonstrace při instalacích rektorů české univerzity pocházejících z řad profesorů katolické teologické fakulty.<sup>22</sup>

a katechety z mnohem méně jistých pramenů, než je státní pokladna. proto ani zde se neobjevoval bojovný elán.“ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu III.*, s. 946–947.

<sup>19</sup> Českoslovenští biskupové ve svém prohlášení ze dne 5. listopadu 1922 uvedli, že „rozlučka církve od státu je nepřirozená,“ s odvoláním na 55. článek Syllabu papeže Pia IX. z roku 1864, ve kterém se odsuzovala věta „Církev má být od státu a stát od církve odloučen.“ Dále v textu prohlášení však v nevyhnutelných případech odluky připustili s podmínkou, že bude provedena zákonem, na jehož přípravě se budou podílet také zástupci římskokatolické církve. HOBZA, Antonín: *Poměr mezi státem a církví*, s. 259–260.

<sup>20</sup> Například Adolf Lukl v diskusi o svobodě církve na ustavujícím generálním sněmu dne 18. prosince 1918 mimo jiné uvedl: „V jaký poměr vejde k státu? Pro spojení se státem v jakkoliv mírné formě mluví jenom důvody finanční a žádné jiné... Nás neleká odluka státu od církve! Nechtějí nás stát i nepodporuje jen když v naše věci nezasahuje.“ *Ustavující generální sněm českobratrské církve evangelické konaný v Praze dne 17. a 18. prosince 1918*, s. 44–45. V rezoluci synodu Českobratrské církve evangelické o úpravě poměru církve ke státu ze dne 24. února 1921 je však již uvedeno: „Vyslovujeme se proti takové rozluce církve a státu, která historickou osobností církvi ničí, proměňuje je v pouhé kultické spolky, zbavuje je majetku a znamená v podstatě ubíjení jejich činnosti.“ Ve stejné rezoluci navíc církve požadovala, aby církvím historickým, především vzešlým z reformace, byl zachován charakter veřejných korporací, což je podle Antonína Hobzy ve zřejmém rozporu s požadavkem odluky. HOBZA, Antonín: *Poměr mezi státem a církví*, s. 174 a 271.

<sup>21</sup> Zákonem z 28. února 1882, č. 24 ř. z. byly v Praze od začátku zimního semestru 1882/83 zřízeny na místo jedné univerzity dvě, a to c. k. německá Karlo-Ferdinandova univerzita a c. k. česká Karlo-Ferdinandova univerzita. V rámci české univerzity zahájily ve studijním roce 1882/83 svoji činnost fakulty filozofická a právnická. O rok později, ve studijním roce 1883/84 zahájila svoji činnost také lékařská fakulta. Katolická teologická fakulta zůstala nerozdělena vzhledem k odmítavému postoji pražského arcibiskupa Friedricha Schwarzenberga a organizačně byla prozatím ponechána při německé univerzitě. Od počátku studijního roku 1891/92 došlo k aktivaci také české katolické teologické fakulty. GOLL, Jaroslav: Rozdělení Pražské univerzity Karlo-Ferdinandovy roku 1882 a počátek samostatné univerzity české. Praha 1908. V roce 1920 došlo oficiálně ke změně názvů obou univerzit na Karlovu univerzitu a Německou univerzitu.

<sup>22</sup> Po aktivaci české katolické teologické fakulty v roce 1891/92 byl člen jejího profesorského sboru v pravidelném čtyřletém turnusu volen rektorem české univerzity. V období 1906/07–1916/17 byl kandidát katolické teologické fakulty opomíjen a zároveň probíhala

Brzy po vzniku Československé republiky byl v listopadu roku 1918 předložen školskému výboru Národního shromáždění návrh **Františka Krejčího** na vyjmutí teologických fakult z rámce univerzity.<sup>23</sup> Tento návrh rozpoutal celou řadu diskusí a polemik. V plénu Národního shromáždění se sice o tomto návrhu samostatně nikdy nejednalo, ale o otázce příslušnosti teologických fakult k univerzitě se diskutovalo především během čtyř jednání v roce 1919: 1) o zřízení druhé české univerzity v Brně dne 28. ledna 1919, 2) o názvu olomoucké teologické fakulty dne 11. března 1919, 3) o zřízení evangelické teologické fakulty dne 8. dubna 1919 a 4) o zřízení bratislavské katolické teologické fakulty dne 24. července 1919.

Nejbouřlivější a v podstatě rozhodující diskuse o teologických fakultách se v Národním shromáždění rozpoutala v souvislosti s jednáním o zřízení druhé české univerzity v Brně dne 28. ledna 1919, když poslanec **Antonín Cyril Stojan** navrhl, aby při univerzitě byla zřízena také teologická fakulta.<sup>24</sup> Na odmítavý příspěvek ke Stojanovu návrhu, pronesený **Františkem Krejčím**, jenž především poukázal na již připravený návrh školského výboru na vyloučení teologické fakulty z pražské univerzity, zareagoval svou improvizovanou ale odborně zaměřenou řečí **František Kordač**.<sup>25</sup> Přestože to byla podle Ferdinanda Peroutky „nejučenější řeč, jakou Národní shromáždění do té doby i po ní slyšelo“, nedošla u většiny poslanců příznivého přijetí.<sup>26</sup> Všichni ostatní řečníci, např. univerzitní profesor **Bohumil**

jednání o změně turnusu, který měl v nové podobě dát větší prostor profesorům filozofické fakulty. Poslední rektor z řad profesorského sboru katolické teologické fakulty působil v roce 1917/18. Po roce 1918 již nikdo z katolické teologické fakulty nebyl na české univerzitě zvolen rektorem. Na německé univerzitě byli rektory z řad profesorů katolické teologické fakulty i po roce 1918.

<sup>23</sup> „Teologické fakulty buďtež osamostatněny a vybaveny ze svazku s ostatními fakultami jako samostatné, autonomní státní ústavy se všemi právy (jmenování doktorů) a privilegii univerzit.“ Tisk č. 13/1918-20 z 15. listopadu 1918. Viz též zpráva školského výboru, tisk č. 230/1918-20. František Krejčí (1858–1934) byl významný český filozof a psycholog, vůdčí postava českého pozitivismu, angažoval se ve Volné myšlence. V letech 1918–1920 byl členem Revolučního Národního shromáždění, v letech 1920–1925 senátorem.

<sup>24</sup> Toto jednání podrobně popisuje PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu I.*, s. 397–399. Antonín Cyril Stojan (1851–1923) byl v letech 1921–1923 olomouckým arcibiskupem, v letech 1918–1920 poslancem Národního shromáždění a 1920–1923 senátorem. Peroutka jej nazval „největším dobrákem v tomto sboru“, neboť Stojan mimo jiné v diskusi řekl: „Projádrím toliko přání, aby opravdu tato universita česká zachovala svéráz Moravy... Přihlásil jsem se ke slovu, abyste byli té dobroty a souhlasili s námi, aby také tato universita česká byla spojena s theologickou fakultou. Jsme tedy pro spojení theologické fakulty s universitou.“ Stenoprotokol z 22. schůze poslanecké sněmovny, 28. ledna 1919.

<sup>25</sup> František Kordač (1853–1934), od roku 1905 profesor katolické teologické fakulty a od 1911 univerzitní kazatel, byl v letech 1918–1919 poslancem Národního shromáždění, v letech 1919–1931 byl pražským arcibiskupem.

**Němec**, se postavili proti Stojanovu návrhu, který byl nakonec hlasováním většinou poslanců odmítnut.<sup>27</sup>

František Kordač se v plénu Národního shromáždění ještě jednou slovně střetnul s Františkem Krejčím o povaze vědeckosti teologie a teologických fakult v souvislosti s projednáváním návrhu Antonína Cyrila Stojana na změnu názvu olomoucké teologické fakulty na *Cyrillo-Methodějskou fakultu*.<sup>28</sup> Jednalo se spíše o akademickou debatu mezi dvěma profesory rozdílných světových názorů, která na konečné přijetí změny názvu olomoucké fakulty prakticky neměla vliv. Další návrh Antonína Cyrila Stojana, tentokrát na zřízení katolické teologické fakulty v Bratislavě, který již hovořil pouze o samostatné fakultě se všemi právy vysoké školy, byl přijat již naprosto bez diskusí na jednání dne 24. července 1919.<sup>29</sup>

Tím bylo v podstatě skončeno období bouřlivých debat o teologii a teologických fakultách v plénu Národního shromáždění. Objevilo se sice několik dalších návrhů, které však byly přikázány k projednání do příslušných sněmovních výborů a na pořad jednání Národního shromáždění se již nedostaly.<sup>30</sup> Téměř s pravidelnou periodičností se vyskytovala ve 20. letech

<sup>26</sup> „Nikdo nemůže říci, že neudělal vše, co bylo v jeho moci. Stará teologie se v tomto výkonu zaskvěla, ale nová demokracie nedovolovala citátům, aby jí imponovaly, a mnozí z posluchačů byli chráněni i tou okolností, že nerozuměli tomu, co se tu říkalo. Odpovědi, kterých se mu ve výkřících sociálních demokratů dostávalo, byly banální a prozrazovaly, že jejich autoři nečetli více než jednu nebo dvě brožury.“ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu I.*, s. 398.

<sup>27</sup> „To byl počátek veřejných bojů o školu a katolíci byli zcela osamoceni. Smýšlení sněmovny proti nim bylo jednotné... Zákon o brněnské universitě byl politicky pozoruhodný tím, že ve (školském) výboru nebyl mezi stranami dojednán kompromis, že věc bez dohody byla vržena do pléna a že poprvé v Národním shromáždění při této příležitosti jedna strana hlasovala proti. Byla to ovšem strana katolická.“ PEROUTKA, Ferdinand: *Budování státu I.*, s. 398.

<sup>28</sup> Podle vyjádření Františka Krejčího byl návrh Stojanem „s takovou sympatickou vřelostí přednesený.“ Stenoprotokol z 35. schůze poslanecké sněmovny, 11. března 1919.

<sup>29</sup> Stenoprotokol z 68. schůze poslanecké sněmovny, 24. července 1919. Přestože tento zákon z 24. července 1919, č. 441 Sb. z. a n. založil v Bratislavě katolickou teologickou fakultu, nebyla tato fakulta uvedena v život, neboť v Římě odmítli schválit statut nové fakulty vzhledem k zastaralým studijním řádům československých teologických fakult. Československý vyslanec ve Vatikánu Kamil Krofta však při vleklých jednáních nabyt dojmu, že papežské kurii spíše vadí nezávislost profesorů na státních fakultách a malý vliv biskupů při jejich jmenování. KUČERA, Karel: Krofta ve Vatikáně. In: KUČERA, Karel: *Historie & historici*. Praha 1992, s. 108. Bratislavská katolická fakulta byla otevřena až v roce 1936, viz sborník *Facultas theologica Ss. Cyrilli et Methodii Bratislavae 1936–1986*. Bratislava 1986.

<sup>30</sup> Jednak to byl návrh Františka Krejčího z 5. listopadu 1919, který zněl: „Theologické fakulty české a německé university v Praze buďtež vyloučeny ze svazku universit a buďtež ustaveny jako samostatné ústavy teologické s právem jmenovati doktory.“ Byl přikázán

zmínka o škrtnutí státních výdajů na teologické fakulty v rámci projednávání státního rozpočtu, která však byla vždy odmítnuta.

#### 4. Zákon o Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké v parlamentu

Návrh **Jana Herbena** v Národním shromáždění na zřízení evangelické teologické fakulty v Praze z 26. listopadu 1918 zněl: „1. Budiž v Praze zřízena bohoslovecká fakulta evangelická. 2. Budiž zřízena jako samostatný, autonomní ústav se všemi právy a výsadami, kterých požívala dosavadní fakulta vídeňská“.<sup>31</sup> Školský výbor tento návrh zpracoval a v předložené zprávě o tomto návrhu ze dne 19. března 1919 uvedl mimo jiné následující odůvodnění:

„Je tedy zřízení české evangelické fakulty bohoslovecké v Praze odůvodněno předně **důvodem historickým**, zřetelem k českému náboženskému životu v minulosti, dále důvodem snah o samostatný, svobodný, svérázný náboženský život český. A konečně jsou tu i **důvody politické**: občané evangelického vyznání v Československé republice potřebují vzdělaných evangelických bohoslovců a kazatelů a vyhověním této potřebě republika může si je duševně zavázat.“<sup>32</sup>

Ohledně přiřazení evangelické teologické fakulty k univerzitě školský výbor konstatoval:

„**Evangeličtí bohoslovci** vyslovili přání, aby evangelická fakulta bohoslovecká byla zřízena při české universitě Karlově, kteráž jest universitou Husovou a nedá se dobře mysliti bez husitské bohoslovecké fakulty. Poukazují na to, že vědecká práce evangelických fakult se všeobecně uznává a že německé university si nepřejí, aby evangelické fakulty byly od nich odloučeny. Zvláště však vytýkají

kulturnímu výboru, viz Tisk č. 1783/1918-20. Jednak návrh Theodora Bartoška a spol. z 26. května 1920, aby byl vydán zákon, kterým se zavádí v Československu odlika církve od státu. Návrh zákona obsahoval v § 12: „Dosavadní teologické fakulty přestávají býti součástí universit, pozbývají práv a privilegií universitních fakult a nejsou státem ani vydržovány ani ze státních prostředků podporovány.“ Tisk č. 1/1920-25.

<sup>31</sup> Zároveň Jan Herben navrhl, aby byl tento návrh přikázán školskému výboru a aby byl projednán zároveň s návrhem Františka Krejčího na odlišení teologických fakult od univerzity. Tisk č. 89/1918-20. Jan Herben (1857–1936), významný novinář, publicista a spisovatel, byl stoupenec a mluvčí masarykovského realismu.

<sup>32</sup> Tisk č. 662/1918-20, zvláště v textu MV.

potřebu, aby evangeličtí bohoslovci navštěvovali přednášky filosofické a sociologické i na jiných fakultách university. **Školský výbor** nemůže doporučit, aby evangelická bohoslovecká fakulta byla připojena k universitě Karlově, poněvadž se usnesl, aby katolická teologická fakulta byla ze svazku university odloučena a postavena zvláště jako fakulta samostatná se všemi právy a privilegiem vysoké školy. Stejně postavení může býti dáno též evangelické bohoslovecké fakultě“.<sup>33</sup>

Návrh školského výboru předkládal poslanecké sněmovně Národního shromáždění zpravodaj **František Mareš**, jenž ve svém projevu nejenom obhajoval název „Husova“, ale dotkl se také otázky, zda teologie je vědou: „Já bych rád předešel tyto spory, abychom se k nim nevraceli. Nedoporučoval bych zřízení teologické fakulty, kdybych sám neuznával teologii za vědu. Ano, řekl bych, že teologie je nejvyšší ze všech věd. Není to ovšem věda po způsobu vědy přírodní, nezabývá se fakty, věcmi, nýbrž něčím zcela jiným. Je to nejvyšší věda duchová“.<sup>34</sup> Svůj názor k předloze vyjádřil také **František Krejčí**, přestože se obával, „aby zvláštní fluidum, které tkví na všem, co souvisí s teologií, nezneklidnilo zase atmosféru tohoto ctěného shromáždění, tak jako jsme toho byli svědky několikrát“.<sup>35</sup> Vyslovil souhlas s návrhem na zřízení samostatné evangelické fakulty, ale odmítl návrh, aby se fakulta nazývala „Husova“: „Hus náleží celému národu... S tohoto stanoviska nemá nikdo práva reklamovati Husa výlučně pro sebe, ani evangeličtí“.<sup>36</sup>

<sup>33</sup> Tamtéž, zvláště v textu MV. Zpráva školského výboru obsahovala také návrh názvu fakulty: „Přání pronesené od synodního výboru, ... aby tato fakulta byla zřízena při universitě Husově, nelze vyhověti i proto, že není radno měniti jméno starého učení Karlova. Možno však uvažovat o pojmenování evangelické bohoslovecké fakulty jménem Husovým. V tom smyslu navrhl ve školském výboru člen dr. Budínský, aby evangelická bohoslovecká fakulta byla jmenována fakultou Husovou.“ Tamtéž.

<sup>34</sup> O přiřazení fakulty k universitě Mareš dále uvedl: „Evangeličtí theologové vyslovili přání, aby byli připojeni k universitě. Toho přání však nemůžeme splniti z toho důvodu, poněvadž školský výbor se již usnesl, teologickou fakultu katolickou odloučiti od university, a Národní shromáždění zřídilo universitu v Brně bez teologické fakulty. Co to znamená? Co tím chceme říci? Co jedněm odpíráme, toho nemůžeme povolit druhým.“ Stenoprotokol z 43. schůze poslanecké sněmovny, 8. dubna 1919. František Mareš (1857–1942), lékař-fyziolog a filozof, od roku 1895 profesor na lékařské fakultě české univerzity, v letech 1918–1920 poslanec, 1920–1925 senátor.

<sup>35</sup> František Krejčí dále uvedl: „Návrh, o nějž běží, odporuje sice mému stanovisku zásadnímu: avšak uznávám nároky našich evangeliků na samostatný ústav teologický, vydržovaný státem, pokud se katolíkům zřizují ústavy podobného druhu. Víím, že u evangeliků jsou podmínky, aby teologie mohla býti pěstována po vědecku, což jsem ostatně obecně nikdy nepopíral, nýbrž jenom vzhledem k teologii katolické.“ Tamtéž.

Název „Husova“ pro evangelickou fakultu v debatě proti Krejčímu obhajoval **Jan Herben**:

„Naopak, čeští evangelíci vždycky si přáli, aby Hus byl mužem celého národa, nikdy ho nebudou reklamovat pro sebe, budou si přát to, co si přál kolega Krejčí, aby Hus patřil celému národu... Leč, jako historik, který prožil dobu toleranční, prostudoval ji a poznal, co pro nás znamená protestantismus, doporučil bych, aby ta hrstka evangelíků z vděčnosti, že oni jediní v dobách zlých jméno Husovo v Čechách udržovali v úctě, kdežto jiní odsouzení byli mlčet, aby tedy oni dostali právo, svou fakultu nazývati fakultou Husovou“.<sup>37</sup>

V závěrečném hlasování byl nakonec návrh školského výboru přijat v celém rozsahu, včetně jména „Husova“. Spolu se zákonem o založení Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze byla schválena následující rezoluce: „Vláda se vyzývá, aby zachovala evangelickou bohosloveckou akademii v Bratislavě jako samostatný, autonomní církevní ústav československý a poskytla mu přiměřené podpory“.<sup>38</sup>

### 5. Jednání o odluce teologických fakult od univerzity v akademickém senátu 6. února 1920

Návrh **Františka Krejčího** na odluku teologických fakult od univerzity se stal předmětem diskusí v akademickém senátu obou pražských univerzit, české i německé. Akademický senát Německé univerzity na svém zasedání dne 10. listopadu 1919 Krejčího návrh odmítl a podpořil ponechání katolické teologické fakulty ve svazku univerzitního organismu.<sup>39</sup> V akademickém senátu české univerzity se o otázce odloučení katolické teologické fakulty jednalo poměrně zdlouhavě a ve dvou etapách. Prvním podnětem byl již zmíněný návrh Františka Krejčího z listopadu 1918. Druhým podnětem byla žádost kulturního výboru Národního shromáždění ze dne 26. listopadu 1919 o dobrozdání k této otázce. Dobrozdání jednotlivých fakult české

<sup>36</sup> „Pohlížeti na Husa pod zorným úhlem protestantismu, znamenalo by zmenšiti jeho velikost, strhnouti jej o několik sfér níže, vzíti s jeho zjevu to, co jej činí symbolem pro celý národ, symbolem, který jest vůdčí hvězdou na dráze vývoje i pro evangeliky i katoliky.“ Tamtéž.

<sup>37</sup> Tamtéž.

<sup>38</sup> Tamtéž.

<sup>39</sup> NAEGLE, August: *Die Abtrennung der theologischen Fakultät. Verbandsblatt der deutschen katholischen Geistlichkeit Böhmens* 25, 1920, č. 3, s. 33–34.

univerzity byla projednána v sezení akademického senátu dne 6. února 1920.<sup>40</sup> Pro vyloučení teologické fakulty z univerzity se vyslovily všechny tři světské fakulty české univerzity:

Postoj **katolické teologické fakulty** byl zřejmý. Již ve svém dobrozdání ze dne 3. prosince 1918 fakulta protestovala proti svému odloučení od univerzity a svoji příslušnost k univerzitě hájila především poukazem na staletou historickou tradici. Zároveň ve svém dobrozdání profesorský sbor zdůraznil, že „v očích světa křesťanského podobný akt by byl vykládán jako výraz nešetřného smýšlení proti vědecky oprávněnému křesťanskému názoru světovému“.<sup>41</sup>

Profesorský sbor **lékařské fakulty** se ve svém dobrozdání ze dne 19. prosince 1918 bez výhrady připojil k návrhu na odluku teologické fakulty od univerzity.

Profesorský sbor **právnícké fakulty** se ve svém prvním dobrozdání ze dne 21. ledna 1919 vyjádřil v tom smyslu, že problém odluky teologické fakulty náleží jednak do souboru otázek poměru mezi státem a církví a jednak do souboru nové úpravy vysokoškolského studia. Oba soubory otázek je třeba řešit celkovou pozdější jednotnou úpravou. V novém posudku ze dne 20. prosince 1919 poukazuje profesorský sbor na nastalé změny během roku 1919. Zákonodárství československé republiky zřízením nových univerzit v Brně a Bratislavě bez teologických fakult a zároveň zřízením samostatných teologických fakult, tj. katolické v Bratislavě a evangelické v Praze, prakticky již provedlo odluku teologických fakult od univerzity. Zbývá tedy jen upravit tento poměr na obou pražských univerzitách. Profesorský sbor proto navrhuje, aby i zde došlo k osamostatnění teologických fakult. Tato změna však měla být provedena v rámci celkové úpravy poměrů mezi státem a církví.

Profesorský sbor **filosofické fakulty** se v prvním dobrozdání ze dne 17. prosince 1918 vyjádřil pro provedení odluky teologické fakulty. Zdůraznil však, že provedení odluky má být provedeno po pečlivé úvaze a v součinnosti s univerzitou. Nový posudek ze dne 24. ledna 1920 opět souhlasí s provedením odluky teologické fakulty. Zároveň profesorský sbor filosofické fakulty vyslovil názor,

„že ústavům bohosloveckým vůbec – tedy všech vyznání – nemohou příslušet veškerá práva a privilegia vysokých škol, ježto svoboda

<sup>40</sup> *Protokol ze zasedání akademického senátu dne 6. února 1920.* AUK, AS, protokoly ze zasedání AS 1919/20, k. 42.

<sup>41</sup> Tamtéž.

vědeckého bádání jest na nich podrobena autoritě církevní a v tom směru omezena. Nemohou platiti tudíž za školy vysoké v obvyklém smyslu vědeckém. Nauky, jež na theologické fakultě takovému omezení nepodléhají a pěstovány jsou způsobem vpravdě vědeckým, mohou býti přeneseny na fakultu filosofickou, ke kteréž povahou svou náležejí.“<sup>42</sup>

Z uvedených dobrozdání je zřejmé, že nejdále ve svém posudku zašel profesorský sbor filosofické fakulty. Obsáhlá diskuse v akademickém senátu nakonec nevedla k žádnému konkrétnímu rozhodnutí. Referent o této záležitosti a proděkan právnické fakulty **František Vavřínek** ve svém závěrečném shrnutí vyslovil mínění, že důležitost otázky odluky theologických fakult vyžaduje ještě další bedlivé zkoumání. Vavřínek proto navrhl: „1. Pro důležitost věci a pokročilost doby budiž jednání přerušeno a odloženo do některé z nejbližších schůzí. 2. Budiž zvolena komise, jíž se ukládá podati akademickému senátu podrobnou zprávu o celé této věci po slyšení expertů, které akademický senát ustanoví k návrhu komise.“<sup>43</sup> Oba návrhy byly nakonec přijaty většinou senátorů, na což reagovali zástupci filosofické fakulty podáním protestu, ve kterém mimo jiné konstatovali:

„Úkol komisi daný nemožno provést. Jest totiž komisi rozhodnouti staletý spor mezi vědou a náboženstvím, spor, který dal vzniknouti obsáhlé literatuře, jíž prostudovati jest jinak vůbec nemožné, jednak vyžadovalo by dobu nesmírně dlouhou... Odsunutím celé věci do nedozírna nastává nebezpečí, že by česká universita vůbec nebyla slyšena a že by zatím věc byla Národním shromážděním bez jejího posudku vyřízena.“<sup>44</sup>

## 6. Jednání o odluce theologických fakult od univerzity v akademickém senátu 8. dubna 1921

V odloženém jednání o odluce theologických fakult od univerzity se pokračovalo na zasedání akademického senátu dne 8. dubna 1921.<sup>45</sup> **Alois Soldát** podal akademickému senátu zprávu o činnosti komise, která byla pověřena

<sup>42</sup> Tamtéž.

<sup>43</sup> Do této komise byli zvoleni kromě referenta Františka Vavřína děkan filozofické fakulty Bohumil Němec, děkan katolické theologické fakulty Alois Soldát a děkan lékařské fakulty Rudolf Kimla. Předsedou byl zvolen Alois Soldát, jakožto služebně nejstarší profesor. Tamtéž.

<sup>44</sup> Tamtéž.

dalším jednáním o připravované odluce theologických fakult. Komise požádala o písemné vyjádření k dané otázce několik odborníků: pražského arcibiskupa Františka Kordače, profesory katolické theologické fakulty Vojtěcha Šandu a Jana Ladislava Sýkoru, dále pak profesory filosofické fakulty Otakara Kádnera a Břetislava Foustku a profesora lékařské fakulty Františka Mareše, t. č. rektora univerzity.<sup>46</sup> Komisi se však nepodařilo sejít se v dostatečném počtu na prodiskutování odevzdaných dobrozdání, a proto na návrh Bohumila Němce nepředložila akademickému senátu žádné rozhodnutí, nýbrž pověřila Aloise Soldáta, aby ve stručném výtahu o jednotlivých dobrozdáních informoval akademický senát, jenž měl učinit konečné rozhodnutí. V závěru svého referátu Alois Soldát navrhl, aby dobrozdání byla rozmnožena a dána členům senátu k prostudování, přičemž konečné rozhodnutí by se mělo odsunout na některou z příštích schůzí.

Soldátův návrh na další odložení rozhodnutí o odluce theologických fakult vzbudil v následující debatě nesouhlas. Diskutující mimo jiné poukazovali na výnos ministerstva školství a národní osvěty, který zprostředkoval žádost kulturního výboru senátu Československé republiky, aby se univerzita k dané otázce vyjádřila do 9. dubna 1921. V hlasování byl proto tento návrh většinou akademického senátu zamítnut.

Diskuse dále pokračovala předložením stanovisek přírodovědecké, právnické a filosofické fakulty, které požadovaly provedení odluky theologických fakult. Zástupci katolické theologické fakulty naproti tomu opakovali své protesty proti odluce a vyvraceli některé námitky světských fakult.<sup>47</sup> Většinový názor však potvrdilo závěrečné hlasování, ve kterém se pro odluku theologických fakult vyslovilo jedenáct hlasů, proti byly pouze čtyři hlasy.<sup>48</sup>

V dalších letech se otázka vyjmutí theologické fakulty v jednání akademického senátu několikrát vrátila. Jednak v souvislosti s opakovanými žádostmi evangelické theologické fakulty o přijetí do svazku univerzit, o čemž pojednám podrobněji dále v textu, jednak v rámci projednávání odejmutí kanonické mise profesorovi Vojtěchu Šandovi.<sup>49</sup> V právním posudku této

<sup>45</sup> *Protokol ze zasedání akademického senátu dne 6. února 1920.* AUK, AS, protokoly ze zasedání AS 1919/20, k. 42.

<sup>46</sup> Jejich písemná dobrozdání se mi v AUK nepodařilo nalézt.

<sup>47</sup> Jan Ladislav Sýkora poznamenal, že jmenování profesorů katolické theologické fakulty se děje bez vlivu církevních úřadů. Václav Hazuka protestoval proti vměšování se kulturního výboru do záležitostí univerzity. *Protokol ze zasedání akademického senátu dne 6. února 1920.* AUK, AS, protokoly ze zasedání AS 1919/20, k. 42.

<sup>48</sup> Tamtéž.

<sup>49</sup> Vojtěchu Šandovi (1873–1953), profesorovi speciální dogmatiky na katolické theologické fakultě, byla v říjnu roku 1931 odebrána kanonická mise vzhledem k jeho článkům útočícím

kauzy se v roce 1932 **Antonín Hobza** vyslovil v tom smyslu, že spojení katolických teologických fakult s univerzitami je „nepřirozené a nerozumné“, protože nevyhovuje ani státu ani církvi.<sup>50</sup>

### 7. Jednání akademického senátu o inkorporaci evangelické fakulty dne 13. května 1921

Měsíc po usnesení akademického senátu o oddělení teologických fakult od univerzity zaslala Husova fakulta senátu projev, ve kterém se vyslovila pro ponechání teologických fakult při univerzitách a žádala, aby Univerzita Karlova byla naopak rozmnožena o evangelickou fakultu.<sup>51</sup> Rektor **František Mareš** na úvod jednání akademického senátu dne 13. května 1921 připomněl, že se senát sice vyslovil pro odstavbu teologických fakult, ale jelikož bylo přijetí příslušného zákona v dohledné době nepravděpodobné, mohla by být evangelická fakulta přičleněna k univerzitě a později by mohla vzniknout jedna teologická fakulta o dvou odděleních, katolickém a evangelickém.

Děkan právnické fakulty **Jan Kapras** rovněž uvedl, že k odluce teologických fakult v brzké době nedojde, takže navrhl, aby evangelická fakulta byla k univerzitě připojena do provedení odlučky. Tento návrh v diskusi podpořili děkan katolické teologické fakulty **Alois Soldát** a proděkan právnické fakulty **Václav Hora**. K druhému Kaprasovu návrhu, aby byl odstraněn vliv katolických církevních úřadů na katolickou teologickou fakultu a aby byla zavedena svoboda návštěvy přednášek teologické fakulty a návštěvy světských fakult teology, se nikdo nevyjádřil. Pro opačný návrh, tj. aby žádost evangelické fakulty byla odmítnuta vzhledem k již přijatému rozhodnutí o odluce teologických fakult, se vyslovili profesor **Filip Počta**, děkan přírodovědecké fakulty **Karel Petr** a proděkan filozofické fakulty **Václav Novotný**.

na papežského nuncia a zpochybňujícím právní platnost rezignace pražského arcibiskupa Františka Kordače. Bez kanonické mise nemohl přednášet na katolické teologické fakultě. Po dlouhých a složitých jednáních o možnosti výuky Šandy na univerzitě mu byla v roce 1934 umožněna habilitace pro obor semitských jazyků na filozofické fakultě, kde v letech 1934 – 1939 bezplatně přednášel jako soukromý docent, zatímco na katolické teologické fakultě měl trvalou placenou dovolenou.

<sup>50</sup> „Jde o spojení vysoké školy čistě světské s institucí smíšenou (podléhající jednak státu, jednak mimostátní církvi), o spojení fakult, které uznávají svobodu vědy s fakultou, která svobody vědy uznatí nesmí.“ Posudek Antonína Hobzy ze dne 14. dubna 1932. AUK, AS, Odnětí kanonické mise V. Šandovi, k. 46.

Po krátké diskusi akademický senát přijal následující usnesení:

„I. Akademický senát trvá na svém zásadním usnesení ze dne 8. dubna 1921, aby teologické fakulty byly od universit odděleny. Toto usnesení přijímá se osmi hlasy proti čtyřem.

II. Pro tu dobu, pokud se tak nestane, akademický senát nemá námitek, aby se evangelická bohoslovecká fakulta Husova připojila k univerzitě Karlově. Toto usnesení stalo se jedenácti hlasy proti dvěma“.<sup>52</sup>

Připojení evangelické teologické fakulty k Univerzitě Karlově vyžadovalo zákonnou úpravu. Příslušný zákon však vydán nebyl, takže k inkorporaci této fakulty nedošlo.<sup>53</sup>

### 8. Jednání akademického senátu UK o přičlenění evangelické fakulty dne 14. března 1924

V roce 1923 zaslala evangelická teologická fakulta ministerstvu školství a národní osvěty prohlášení, v němž se profesorský sbor této fakulty odvolával na kladné stanovisko akademického senátu a žádal o příznivé vyřešení otázky svého přivtělení k univerzitě.<sup>54</sup> V prohlášení fakulta uvádí, že úsilí o oddělení teologických fakult od ostatního univerzitního života není v zájmu vědy a že moderní vývoj univerzitního studia spíše vyžaduje přičlenění náboženského života.<sup>55</sup> Proti námitce, že teologické fakulty nepěstují vědu a nejsou naprosto nezávislé, fakulta uvádí, že podle § 2 svého organizačního statutu je jejím úkolem pěstovat vědu, její profesori jsou ve svém vědeckém přesvědčení svobodní a jejich povolávání na fakultu není závislé na „mimovědeckých tedy ani na církevních činitelích“.<sup>56</sup>

<sup>51</sup> Protokol z 13. května 1921. AUK, AS, protokoly ze zasedání AS 1920/21, k. 42. Text projevu Husovy fakulty ve fondu AS není.

<sup>52</sup> Tamtéž.

<sup>53</sup> Z prostudovaných pramenů se domnívám, že v Národním shromáždění ani nebyl podán návrh takového zákona.

<sup>54</sup> Ministerstvo školství a národní osvěty poslalo prohlášení evangelické fakulty akademickému senátu k vyjádření výnosem z 23. února 1923. Informace o obsahu prohlášení čerpám ze zprávy k jednání akademického senátu č. 5090/1945/46. AUK, AS, zřizování nových vysokých škol 1946–50, k. 60.

<sup>55</sup> „Fakulta Husova nepokládá za správné úsilí, aby katolické bohoslovecké fakulty byly ze svazků univerzit odstraněny, neboť by to neprospělo vědě, ježto by pak ponechány samy sobě podlely vlivům mimovědeckým církevním, což by nemohlo prospěti ani vědě, ani státu, ani církvi.“ Tamtéž.

<sup>56</sup> Tamtéž. Organizační statut evangelické teologické fakulty byl vydán nařízením vlády ze dne 18. září 1919. Text viz BEDNÁŘ, František: *Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních v republice Československé*. Praha 1929, s. 918–924.



Text žádosti evangelické teologické fakulty byl rozeslán děkanátům všech fakult Univerzity Karlovy k vyjádření:

**Katolická teologická fakulta** v zasedání profesorského sboru dne 19. dubna 1923 potvrdila své stanovisko, které vyslovila již jednou při zasedání akademického senátu dne 13. května 1921, když se jednalo o jejím vyloučení ze svazku univerzity; tj. nenamítala nic proti přivtělení evangelické fakulty, pokud sama zůstane s univerzitou sloučena.

**Právníká fakulta** poukázala na své stanovisko z 3. prosince 1923, ve kterém se vyslovila pro odloučení katolické teologické fakulty od univerzity. Inkorporace evangelické teologické fakulty by znamenala „petrifikování teologického živlu na universitě“. Fakulta rovněž vyslovila pochybnost, zda by se myšlenka rozšíření „theologického živlu“ na univerzitě setkala se souhlasem veřejnosti a parlamentu.<sup>57</sup>

**Lékařská fakulta** se vyslovila pro inkorporaci evangelické teologické fakulty.

**Filosofická fakulta** stejně jako fakulta právníká setrvala na požadavku odloučení teologických fakult od fakult světských, které vyslovila již v předchozích jednáních. Fakulta se vyslovila proti návrhu evangelické teologické fakulty také vzhledem k tomu, že „otázka o poměru státu a církvi, jejíž řešení nemůže být oddalováno, by se zbytečně komplikovala, třebaže nynějším stavem, kde katolická teologická fakulta jest s universitou spojena, děje se evangelické teologické fakultě v jistém smyslu křivda“.<sup>58</sup>

**Přírodovědecká fakulta** rovněž trvala na požadavku odvolání katolické teologické fakulty od univerzity a žádala, aby tato odvolání byla konečně provedena. Proto nesouhlasila s návrhem, aby třeba jen provizorně byla k univerzitě přičleněna druhá teologická fakulta.

Na základě stanovisek jednotlivých fakult, které přednesl referent a děkan právníké fakulty **Antonín Hobza**, se akademický senát na svém zasedání dne 14. března 1924 bez větších diskusí vyslovil zásadně proti všem opatřením, která by mohla splnění požadavku na odvolání katolické teologické fakulty od univerzity znemožnit nebo oddálat.<sup>59</sup> V zásadě přijal senát argu-

<sup>57</sup> „Táže se, proč k vůli jedné z mnohých církví ve státě má být radikálně měněn organismus university věky trvajících, když v dohledné době stát hodlá provést reformu zásadní, s tendencí úplně opačnou. Úplná rovnost mezi uznanými církvemi, ústavou zaručená, je proveditelná v otázce vysokých škol teologických jedině tehdy, když budou všechny organizovány mimo svazek universitní.“ *Zpráva k jednání akademického senátu č. 5090/1945/46*. AUK, AS, zřizování nových vysokých škol 1946–50, k. 60.

<sup>58</sup> Tamtéž.

<sup>59</sup> Protokol ze 14. března 1924. AUK, AS, protokoly ze zasedání AS 1923/24, k. 43.

mentaci právníké fakulty. Tím bylo zrušeno předchozí usnesení akademického senátu k této otázce z 13. května 1921, které bylo přijato bez vyjádření jednotlivých fakult.

## 9. Jednání akademického senátu o inkorporaci evangelické fakulty dne 18. června 1937

Podnětem k dalšímu jednání byl opis memoranda evangelické teologické fakulty, který zaslalo akademickému senátu k vyjádření ministerstvo školství a národní osvěty výnosem z 5. března 1937.<sup>60</sup> Ve svém memorandu evangelická fakulta zdůvodňovala žádost o inkorporaci. Fakulta uvedla především **důvody kulturní a vědecké**, přičemž zdůraznila, že protestantská teologie je metodicky i věcně svobodná a při teologické práci je východiskem a vodítkem hledání pravdy bez jakéhokoliv závazku k tradici nebo vnější autoritě. Protestantská teologie se řídí obecnými vědeckými pravidly a je v nejužším styku s ostatními vědními obory. Kromě **důvodů vnitrostátních**, mezi kterými byla nejdůležitější rovnoprávnost církví projevující se na evangelické fakultě v tom smyslu, že příslušníci různých církví zde dosáhli doktorátu, uvedla fakulta také **důvody mezinárodní**: Ve všech protestantských zemích v Evropě a v Americe byly teologické fakulty součástí univerzit, stejně tak tomu bylo i v zemích s protestantskou menšinou. Československo bylo podle memoranda jediným státem ve střední Evropě, který neměl žádnou evangelickou teologickou fakultu spojenou s univerzitou, což budilo v cizině podiv. Husova fakulta pěstovala velmi živé styky se zahraničím a bylo by ve státním zájmu, aby v takových situacích mohla vystupovat jako fakulta univerzitní, čímž by také prokázala, že Československá republika je skutečně demokratickým státem. Na závěr memoranda fakulta připomněla **důvody historické**, přičemž srovnala Kalvínův význam pro ženevskou univerzitu s Husovým významem pro Univerzitu Karlovu.

Jednotlivé fakulty zaujaly k memorandu evangelické teologické fakulty následující stanoviska:

**Katolická teologická fakulta** setrvala na svém stanovisku a nenamítala nic proti inkorporaci evangelické teologické fakulty.

<sup>60</sup> Jelikož text memoranda jsem ve fondu AS nenalezl, informace o jeho obsahu opět čerpám ze zprávy k jednání akademického senátu č. 5090/1945/46. AUK, AS, zřizování nových vysokých škol 1946–50, k. 60.

**Právnícká fakulta** opět poukázala na své odmítavé stanovisko z 3. prosince 1923 a na důvody, které již proti inkorporaci uvedla, což bylo schváleno na zasedání profesorského sboru fakulty dne 30. dubna 1937. Zákon, který by jen některým církvím dovoľoval zastoupení v univerzitním organismu a jiným tuto možnost upíral, by byl v rozporu s ústavní rovnoprávností všech církví. V této souvislosti fakulta poukázala na možnost návrhu na inkorporaci vysoké školy rabínské. Ve svém stanovisku fakulta rovněž zdůraznila, že univerzity slouží vědě a přímo státu, zatímco teologické fakulty slouží v první řadě církvím a teprve v druhé řadě státu.<sup>61</sup> Proto profesorský sbor fakulty trvá na úplném odloučení církevního školství od školství státního a oddělení teologických fakult.

**Lékařská fakulta** se usnesla nevyslovit se zásadně proti kladnému vyřízení žádosti evangelické teologické fakulty.

**Filosofická fakulta** se v zasedání profesorského sboru dne 5. května 1937 usnesla setrvat na svém stanovisku ze 14. června 1923. Kromě toho vyslovila obavy, že rozmnožením teologických fakult na univerzitě by vznikly určité nesnáze. Přesto fakulta ve svém stanovisku vyslovila plné uznání vědecké úrovně evangelické fakulty a ocenila význam vědecké práce některých jejích členů. Část profesorského sboru se vyslovila pro kompromisní návrh, aby evangelická teologická fakulta byla přijata do svazku univerzity po tu dobu, dokud bude v tomto svazku katolická teologická fakulta.

**Přírodovědecká fakulta** vyslovila s žádostí evangelické fakulty nesouhlas s poukazem na možnost, aby vědecké obory této fakulty byly přeneseny na fakultu filozofickou, přičemž „dogmatické a katechisující obory“ by byly přeneseny na zvláštní ústav.

Tato stanoviska se stala podkladem jednání akademického senátu o této záležitosti dne 18. června 1937. Referentem byl děkan právnícké fakulty **Václav Hora**, který ve svém úvodním slovu zejména poukázal na opomíjenou skutečnost, že katolická teologická fakulta je stále přičleněna k univerzitě a že vlastně jde o to, zdali po dobu, dokud zůstane tato fakulta součástí univerzity, lze připustit inkorporaci evangelické teologické fakulty. Záporná odpověď by potvrdila nerovnost mezi dvěma křesťanskými fakultami. Kladná odpověď přitom nebrání, aby bylo i nadále usilováno o odloučení

<sup>61</sup> „Zaváděti nově takové spojení v moderní době ve státě demokratickém s neomezenou svobodou svědomí, znamenalo by porušení ústavních zásad, vědomé podkopávání demokratického zřízení, opětne zavedení reakčního režimu ve věcech konfesních, opětne zavedení teologických hledisek do života univerzitního a do vědy.“ *Zpráva k jednání akademického senátu č. 5090/1945/46*. AUK, AS, zřizování nových vysokých škol 1946–50, k. 60.

teologických fakult od univerzity vůbec, což je zásadní argument právnícké, filozofické a přírodovědecké fakulty proti připojení evangelické fakulty. Referent také vyslovil nesouhlas s názorem, že by připojení evangelické teologické fakulty znamenalo vědomé podkopávání demokratického zřízení, opětne zavedení reakčního režimu ve věcech konfesních a opětne zavedení teologických hledisek do vědy, která musí zůstat svobodná. Zároveň odmítnul námitku neústavnosti, neboť naopak zůstává-li katolická teologická fakulta součástí univerzity a upírá-li se totéž evangelické teologické fakultě, jednalo by se o nerovnost mezi nimi, která je proti duchu ústavy. V závěru uvedl, že pro připojení evangelické fakulty mluví také historická souvislost s Univerzitou Karlovou, která schází ostatním církvím, jež by se snad v budoucnosti chtěly ucházet o inkorporaci.<sup>62</sup>

Jako nejčastější námitka proti inkorporaci evangelické teologické fakulty byl v diskusi uváděn vývoj po roce 1918, kdy byl v praxi uplatňován požadavek na odluku teologických fakult od univerzit a nově založené univerzity v Brně a Bratislavě tyto fakulty neměly.<sup>63</sup> Například podle proděkana filosofické fakulty **Miloslava Hýska** by vyhovění žádosti evangelické teologické fakulty znamenalo „průlom do dosavadního stavu“ a mělo by za následek žádosti dalších samostatných teologických fakult v Československu o inkorporaci k příslušným univerzitám.<sup>64</sup> Za pozornost stojí další Hýskův názor, „že by nebyl proti takovému útvaru teologické fakulty, v níž by byly všechny církve pojaty, které by tvořily jakési sekce“.<sup>65</sup>

Choulostivé otázky se dotýkala námitka profesora filosofické fakulty **Josefa Šusty**, který kromě napjaté vnitropolitické situace poukázal na jeden osobní případ: „Je těžko smířiti se s pomyšlením, že řádný profesor Husovy fakulty, ustanovený na stoličce čsl. církve, zbavený před časem veniae docendi pro plagiátorství, bude seděti v tomto senátu.“ Tento výrok opravil referent **Václav Hora** v tom smyslu, že „profesor stolice čsl. církve na Husově fakultě, jemuž bylo svého času jako docentovi filosofické fakulty vytýkáno plagiátorství, nebyl docentury zbaven, nýbrž sám se jí vzdal; habilitován byl na Husovu fakultu na základě jiného spisu. Kromě toho zmíněný spis

<sup>62</sup> Výslovně byla v této souvislosti zmíněna „církve židovská“ jako reakce na argumentaci právnícké fakulty o možnosti žádosti vysoké školy rabínské o inkorporaci. Tamtéž.

<sup>63</sup> Protokol z 18. června 1937. AUK, AS, protokoly ze zasedání AS 1936/37, k. 44.

<sup>64</sup> Josef Cibulka z katolické teologické fakulty k tomu uvedl, „že ví ze soukromých informací, že kladné rozhodnutí akademického senátu bude mít jako nutný důsledek podobnou žádost Cyrillo-Metodějské fakulty a teologické fakulty bratislavské.“ Tamtéž.

<sup>65</sup> Podobný názor v diskusi vyslovil také profesor Kristián Hynek z lékařské fakulty: „Univerzitě nejde o vyznání, ale o vědu náboženskou; tedy stačí jedna fakulta s různými vyznáními.“ Tamtéž.

habilitační, pokud mu známo, byl vadný jen ve svém úvodu, nikoli v merituu práce.“<sup>66</sup>

Konečné hlasování o žádosti evangelické teologické fakulty o inkorporaci se na žádost prorektora Gustava Friedricha uskutečnilo pomocí lístků, přičemž bylo odevzdáno 17 lístků, z nichž jeden byl prázdný, 13 hlasů bylo proti a tři hlasy pro. Postoj akademického senátu tedy zněl: „Akademický senát se usnáší setrvat na svém rozhodnutí, které učinil v zasedání 13. března 1924, a vyslovuje se opětovně proti včlenění Husovy čl. bohoslovecké fakulty k universitě Karlově.“<sup>67</sup>

## 10. Epilog

Pro zajímavost uvedu ještě dva nesmělé pokusy o inkorporaci evangelické teologické fakulty v akademickém senátu a v parlamentu, které se uskutečnily krátce po roce 1945. První vznikl ve studijním roce 1945/46, tj. v době, „kdy do organismu university Karlovy nastal průlom inkorporací fakulty pedagogické“.<sup>68</sup> Avšak na zasedání komise děkanů dne 16. května 1946 bylo rozhodnuto, že diskuse o případné inkorporaci nebude zařazena na program zasedání akademického senátu a celá záležitost byla odložena ad acta.<sup>69</sup> Za druhý pokus považuji „vládní návrh zákona, jímž se včleňuje Husova evangelická fakulta bohoslovecká v Praze do Univerzity Karlovy

<sup>66</sup> Tamtéž. Podrobně je tato kauza popsána v dodatku ke zprávě k jednání akademického senátu č. 5090/1945/46 s označením „Důvěrné!“ Jednalo se o Františka Kováře (1888–1969), původně římskokatolického kněze, který přestoupil do Církve československé, v letech 1946–1961 byl třetím patriarchou této církve. V tisku byl obviněn, že v knize, kterou se na filozofické fakultě dne 24. března 1923 habilitoval pro srovnávací vědu náboženskou, použil prací jiných spisovatelů v tak velké míře, že se tím dopustil plagiátorství. V rozpoutané aféře byl obviněn, že se domohl habilitace podvodem. Na vznesené námitky reagoval Kovář tím, že se v roce 1924 sám docentury vzdal. Dodatek ke zprávě uvádí, že nepřípustným způsobem bylo použito jednoho spisu pouze v historickém úvodu habilitační práce. Rukou je pak dopsána poznámka: „Tento profesor od r. 1922, kdy tento spis vyšel, vydal celou řadu hodnotných a kritikou příznivě přijatých vědeckých děl, takže i tato námitka by byla nevěcná.“ AUK, AS, zřizování nových vysokých škol 1946–50, k. 60. František Kovář byl v listopadu roku 1935 jmenován mimořádným profesorem Nového zákona v československé sekci evangelické teologické fakulty v Praze. ŘÍČAN, Rudolf: *50 let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, s. 43–44.

<sup>67</sup> Protokol z 18. června 1937. AUK, AS, protokoly ze zasedání AS 1936/37, k. 44.

<sup>68</sup> Při této příležitosti vznikl elaborát, který podrobně informoval o dosavadních pokusech o inkorporaci. Zpráva k jednání akademického senátu č. 5090/1945/46. AUK, AS, zřizování nových vysokých škol 1946–50, k. 60.

<sup>69</sup> Jak o tom informuje rukou psaná poznámka z 23. května 1946. Tamtéž.

v Praze“, který byl poslancům rozdán na počátku 13. schůze poslanecké sněmovny dne 6. října 1948 a jeho projednání bylo svěřeno kulturnímu výboru.<sup>70</sup> Pravděpodobně vzhledem k chystaným změnám ve vysokém školství se tento návrh již nedostal na pořad jednání v plénu Národního shromáždění.

Je zřejmé, že v meziválečném období se nepodařilo nalézt definitivní a spravedlivou úpravu postavení teologických fakult. V situaci, kdy ostatním teologickým fakultám byla inkorporace s univerzitou odpírána s poukazem na stále odsouvanou a nakonec fakticky neprovedenou odluku pražských katolických teologických fakult, působí Marešův výrok z roku 1919 opravdu ironicky: „Co jedněm odpíráme, toho nemůžeme povolit druhým.“<sup>71</sup> Stejně jako definitivní úprava vztahů mezi státem a církví bylo také řešení otázky odluky teologických fakult neustále odkládáno s poukazem na další jednání.

Těto situace využil ve svůj prospěch komunistický režim v roce 1950, když novým vysokoškolským zákonem z 16. března 1950, č. 58 Sb. a vládním nařízením z 14. července 1950, č. 112 Sb. uskutečnil vyjmutí katolické teologické fakulty z rámce univerzity a provedl reformu teologického studia vůbec. Vysokoškolským zákonem byla správa a dozor nad teologickými fakultami vyňata z kompetence ministerstva školství a svěřena nově zřízenému Státnímu úřadu pro věci církevní.<sup>72</sup> Vládní nařízení na místo dosavadní evangelické teologické fakulty v Praze zřídilo dvě na sobě nezávislé školy: Husovu československou bohosloveckou fakultu v Praze pro kandidáty z řad Církve československé a Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze.<sup>73</sup> Vědecká a společenská izolace katolické teologické fakulty, nově nazvané Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, byla umocněna jejím vystěhováním z Prahy do Litoměřic v roce 1953.<sup>74</sup>

Teprve společenské změny po roce 1989 umožnily, aby se v roce 1990 všechny pražské teologické fakulty staly součástí Univerzity Karlovy

<sup>70</sup> Návrh zákona byl označen jako tisk č. 104/1948-54. Příloha stenoprotokolu ze 13. schůze poslanecké sněmovny, 6. října 1948.

<sup>71</sup> Viz pozn. 34.

<sup>72</sup> Po zrušení Státního úřadu pro věci církevní v roce 1956 byl dohled nad teologickými fakultami svěřen Sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury. ŘÍČAN, Rudolf: *50 let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, s. 55.

<sup>73</sup> Základní přehled pro období 1945–1990 viz KUNŠTÁT, Miroslav: *Evangelická teologická fakulta*. In *Dějiny univerzity Karlovy IV*. Praha 1998, s. 359–363 a KUNŠTÁT, Miroslav: *Husitská teologická fakulta*. In *Dějiny univerzity Karlovy IV*., s. 365–367.

<sup>74</sup> KUNŠTÁT, Miroslav: *Katolická teologická fakulta*. In *Dějiny Univerzity Karlovy IV*., s. 351–357.

v Praze. Komenského fakulta s názvem Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Husitská fakulta s názvem Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy a Římskokatolická cyrilometodějská fakulta jako Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy. Po více než sedmdesáti letech tak byly splněny „*snahy a tužby českých evangelíků*“ a všem pražským teologickým fakultám byla dána příležitost, aby svoji příslušnost k univerzitě, jež jim byla mnohými téměř celé 20. století upírána, obhájily v praxi.<sup>75</sup>

---

<sup>75</sup> Viz pozn. 2.